

Quan la natura esdevé història

dualitat entre aquests dos àmbits, sinó que planteja una unitat superior on la dualitat està integrada i mantinguda. Cal recordar que al llarg de l'idealisme la part positiva dels diversos sistemes està sempre dividida en filosofia de la natura i filosofia de l'esperit.

Més endavant és evident el complex d'inferioritat de les ciències de l'esperit —entre elles la història— respecte de les ciències fisico-matemàtiques. Salvant els lloables esforços de Dilthey per fonamentar les primeres, certament predominen durant els segles XIX i XX els esforços per assimilar els mètodes de les ciències socials. Fins i tot ara, que es van superant els complexos d'inferioritat, ningú no s'atreveix a comparar el nivell de rigor assolit per les unes i les altres.

Enclavat dintre d'aquesta manera de pensar o *paradigma*, el que menys esperava era descobrir que el discurs del professor Duque, que movia el seu *molí de filosofia de la tècnica de la natura*, tingués també la virtut d'inspirar i moure les pales de la filosofia de la història. Naturalment, el primer pensament va ser que les *ulleres teòriques* pròpies em jugaven una mala passada, però la lectura avançava i la sorpresa es mantenia.

D'una banda, sóc conscient que, com a mínim, entre filosofia de la natura i filosofia de la història hi ha en

comú la història de la filosofia —que és la que sempre ens va donant matèria inexhaurible de pensament. Però aquest camp en comú no justificava totalment l'efecte de similitud —fins i tot d'identitat— a què em veia sotmès. Romania encara la pregunta: com és possible la confusió d'una obra clarament dedicada a l'estudi de la natura amb el que se sol definir com a radicalment altre: la història? La natura se sol considerar sempre com el límit de la història, l'extrem on aquesta perd el seu nom —en definitiva, el que és més enllà de la història. Natura i història es contraposen aparentment com dos àmbits diversos, amb una intersecció mínima i a què se sol obviar. No obstant això, aquell llibre se m'apareixia com una —i de les més legítimes— filosofia de la història.

Evidentment, hi havia una peculiaritat en la definició de l'objecte d'estudi que indicava ja una consciència de la seva historicitat. Per això el llibre s'anomena 'filosofia de la tècnica de la natura'. Evidentment, es tracta de remarcar l'aspecte d'intervenció humana —amb les seves tècniques i el seu treball— en la natura. Es volia introduir un èmfasi d'artificialitat o artificiositat en l'ús del terme *natura*. No es tractava de parlar d'una hipotètica natura prèvia a la intervenció congocnoscitiva o transformadora de l'home. No

s'estudiava una pretesa *natura natural* —valgui la redundància—, sinó que es referia exclusivament a una natura sempre humanitzada, assimilada i transformada per l'home.

Així el professor Duque defineix la natura com a obra de l'home, com a producte del seu treball i del seu coneixement. No és pensable una natura prèvia o aliena a la humanitat, una natura que no sigui *per a* l'home, una natura on aquest no s'inscriu i no vingui definida per ell. La pretesa *natura natural* és també una invenció, una definició, un producte de l'home (que és possible datar en el temps de Rousseau i el posterior romanticisme). En definitiva, l'home sempre ha definit la natura d'acord amb la seva relació tècnica i global amb ella. Per aquest fet, és evident que mitjançant les tècniques i el coneixement, els homes fan de mitjancers entre la natura i la història (àmbits que, malgrat això, solen separar i oposar). Mitjançant el seu treball, els homes descobreixen *La Natura*, la transformen i la converteixen (al mateix temps que es converteixen) en història.

Crec que d'aquesta manera hem topat amb l'enllaç entre els dos àmbits que abans veïem tan contraposats. Resulta que la filosofia de la natura —tal com avui s'entén— no s'oposa a filosofia de la història, així com ja no s'o-

No es pot concebre una natura aliena o prèvia a la humanitat

posa natura al món cultural humà. Ara sembla clar que la natura —la peculiar definició sostinguda en cada època— és un element importantíssim de la cultura humana. Sense aquest vital element no és possible comprendre la cultura d'una certa època.

Si entenem en aquest sentit el terme natura, sembla clar que és un producte de la història humana i, com a tal producte, canvia amb ella. És per aquest motiu que m'atreveixo a veure en el llibre del professor Duque una filosofia de la història, si volem, centrada en la relació tècnica de l'home amb el seu món. Aquest és, evidentment, un element clar d'algunes de les filosofies clàssiques de la història. Em sembla innegable el fet que, en funció dels diversos tipus de relació tècnica amb el seu món, l'home defineix, comprèn i sent de manera diferent el seu món i, per tant, la seva *Natura*.

Historitzar la natura

Posades així les coses, per enfrontar-se actualment amb la filosofia de la natura, sembla necessari historitzar les diverses concepcions de natura. Cal narrar les seves diverses epifanies, per així intentar comprendre la relació que manté l'home amb ella. Només fent això podrem comprendre la nostra actual i complexa relació amb la natura. Em sembla clar que, en dur a terme aquesta narració, estem abordant una part essencial del treball que encara avui és pensable que li pertoca a la filosofia de la història.

Sembla que avui ja no és possible escindir aquests dos àmbits. D'alguna manera, ja no podem escapar de la nostra consciència històrica que ens fa comprendre que tot el que té a veure amb l'home és història, és un producte datat històricament. És un producte que ens relaciona amb el conjunt de la nostra societat i amb aquelles societats de les quals la nostra prové. Fins i tot, el que podem pensar com més "natural" és ja un producte humà, que ens ve mediatitzat per les relacions passades de l'home amb ell. Heidegger deia que el llenguatge és la casa del ser, però per la manera com definia el ser també es pot dir que la història és la casa del ser.

Com diu Félix Duque, una natura aparentment fora de l'home només és pensable avui dia com a resta o residu (*abfall*). Vulgarment, es vol designar amb la paraula *natura* el que encara es resisteix a ser incorporat plenament dintre del nostre món tecnològic. Evidentment, aquesta *encara* té un valor d'esperança ecològica notable però, des d'una perspectiva filosòfica, l'esperança d'un regne no tocat per la mà de l'home no està fonamentada. És un expedient teòric avui inevitable pressuposar la relació de l'home amb aquest residu que se li resisteix o que veia conscientment sobreviure. La història defineix sempre el tipus de relació entre l'home i aquest residu.

Certament, l'home contemporani no és capaç de veure si no és a partir d'un determinat tipus de color de vidre, i sembla que els vidres contemporanis són inevitablement històrics. La quarta dimensió —el temps— està plenament incorporada a la nostra manera de pensar. No és estrany per tant que, dutes les aigües al molí de la filosofia contemporània, la filosofia de la natura es converteixi en *de la tècnica de la natura* i, en certa mesura, en filosofia de la història.

Gonçal Mayos i Solsona

Tothom té tendència a veure les coses segons el color del vidre per on es mira. Vulgarment s'ha dit d'aquest fet aplicant-lo als diàlegs *escombrar cap a casa* o *dur l'aigua al propi molí*. Deixant de banda ara la qüestió de si es pot fer el contrari, podem valorar l'efecte positiu que poden tenir aquests diàlegs que de vegades hom qualifica de *sords*. *Dur l'aigua al propi molí* no només pot tenir l'efecte de neutralitzar l'autèntica comunicació i augmentar l'egocentrisme en el procés de pensament. Pot tenir també l'efecte de prendre consciència que el que ha estat matèria de pensament per algú, ho pot ser també per a altri des d'un altre punt de vista. Així, seguint la nostra metàfora, les aigües que mouen el nostre molí poden servir també per moure altres molins.

Un cas recent li ha passat a qui escriu en llegir el llibre del professor Félix Duque *Filosofia de la tècnica de la naturalesa*. Es tracta d'un llibre creatiu i suggerent on n'hi hagi. Ara bé, no va ser la seva qualitat el que em va sorprendre —era d'esperar donat l'autor, l'editorial, etc.—, sinó perquè els meus propis vidres teòrics m'hi feien veure (tot i que semblava ocupar-se de filosofia de la natura) el que fins aleshores m'havia semblat el més contrari o absolutament altre: una filosofia de la història.

La tècnica, mediador entre natura i història

Des de la separació moderna entre ciències físiques (o fisico-matemàtiques) i les ciències de l'esperit o socials, aquests dos àmbits semblaven del tot contraposats. A partir de Galileu semblava pensable que el món físic estigués escrit en caràcters matemàtics, però aquesta convicció de cap manera no semblava extrapolable al món humà o històric. No oblidem que el mateix Descartes distingeix molt bé els dos àmbits i, així com en el primer hi creu possible una ciència sòlida i rigorosa, relega —al contrari— la història al mateix camp incert i contingent de la poesia —per exemple. Cal reconèixer que aquesta postura és la predominant en tota la modernitat, i plantejaments contraris com el de Vico són clarament relegats i ridiculitzats.

Kant remarca l'abisme entre tots dos àmbits amb absoluta contundència. En la consideració teòrica de la natura i de les ciències fisico-matemàtiques cal pensar dintre de lleis deterministes, però en el camp pràctic de la llibertat no és pensable arribar a un tipus de coneixement similar. Deixem ara de banda la qüestió de si la història *vista en conjunt* ens permet veure-hi unes regularitats i si és possible el judici determinant teleològic. Kant no va arribar a recompondre el seu pensament global de manera que s'obviés a l'alteritat de què parlem.

És cert que la superació de l'oposició entre determinisme i llibertat (entre natura i història) va ser un objectiu prioritari per als filòsofs immediatament posteriors. Ara bé, tot i que els idealistes alemanys aconseguiren (d'acord amb els seus pressupòsits) superar l'escissió entre jo i no-jo (Fichte) o entre natura i esperit (Hegel), no era sinó com a resultat d'una dialèctica que en primer lloc els oposava. Com remarca Hegel, aquesta superació especulativa no implica la negació de la